

ДНЕВНА ГРИЖА ЗА ЛИЦА С МНОЖЕСТВЕНИ УВРЕЖДАНИЯ

Златка Ст. Грудева

DAILY CARE FOR PERSONS WITH MULTIPLE DISABILITIES

Zlatka St. Grudeva

ABSTRACT: The disabled people especially those with intellectual and multiple disabilities, who are unable to fit in the working activities and the daily intensity, requirements, stress and complexity of a normal employment need social services for daily care. The daily care is a structured way of spending the disabled people's day as in the same time they are busy with meaningful activities and work, that are directed to strengthen the personal development of the people with disabilities. The daily care takes place in the Daily Center for Adults with Disabilities.

KEY WORDS: daily care, social services

Понятие за социални услуги

В официалните документите на ЕС не съществува определение за „социални услуги“.

В **Съобщението на Европейската Комисията относно социалните услуги от общ интерес от април 2006 г.** се съдържа следното *определение за социални услуги:*

„Други основни услуги, предоставяни пряко на лицето. Тези услуги, които изпълняват превантивна роля и спомагат за социалното сближаване, се *изразяват в предоставяне на персонализирано съдействие в помощ на социалното приобщаване и защита на основните права*“ [1].

В **Мярка 4 в План за действие за периода 2018–2021г. за изпълнение на националната стратегия за дългосрочна грижа** е записано: „Създаване на дневни центрове за подкрепа на лица с увреждания и техните семейства. Дневните центрове за подкрепа на лица с увреждания и техните семейства, включително с тежки множествени увреждания, ще осигуряват дневни, полудневни и почасови услуги като грижа, рехабилитация, терапия, консултиране, информиране и подкрепа, включително и на хората, полагащи грижи за лица от целевата група в домашна среда, мобилни услуги, заместваща грижа за срок не по дълъг от 14 дни и други дейности. Услугите в дневните центрове ще се предоставят както на лица с увреждания от общността, така и на лица с увреждания, ползващи резидентни услуги.“

В Закона за социални услуги се извеждат следните твърдения:

Чл. 3. (1) Социалните услуги са дейности за подкрепа на лицата за:

1. превенция и/или преодоляване на социалното изключване;
2. реализиране на права;
3. подобряване качеството на живот;

(2) Социалните услуги се основават на социална работа, индивидуален подход и индивидуална оценка на потребностите.

Социална работа

Чл. 4. Социалната работа е дейност, която се основава на правата на човека и социалната справедливост и е насочена към подкрепа на отделния човек, семейството, групи или общности за подобряване на качеството им на живот чрез развитие на умения да използват собствените си възможности и тези на общността при посрещане на техните потребности.

Видове социални услуги и дейности за подкрепа

Видовете социални услуги се различават по това в коя от основните три области на нормалния живот оказват подкрепа. Нормалният живот предполага, че хората спят на едно място, работят или учат на друго и прекарват свободното си време на трето. В съответствие с тази концепция се предлагат услуги в **подкрепа за живот на хората с увреждания.**

Наред с подкрепата за живот, хората с увреждания, особено тези с интелектуални затруднения, които не могат да се впишат в нормалните трудови дейности и заетост с тяхната интензивност, напрежение, изисквания и сложност, имат нужда от социални услуги за **дневна грижа**. Дневната грижа е структурираното прекарване на „работния“ ден за възрастните лица, като в това време те са ангажирани в структурирани и смислени дейности, насочени към развитие. Дневната грижа може да се организира и предоставя по много различни начини, тъй като е съобразена със спецификата на конкретния човек и най-вече с неговите интереси, защото мотивацията за включване в различни дейности е ключова за активното му участие и удовлетворението от занимания.

Третата сфера – **свободното време** – не може да се припокрива и смесва с дневната грижа и дневните дейности. Насочеността на подкрепата е различна и обхваща свободното от задължения време на лицето.

В допълнение към тези три сфери в България се предоставя и четвърта сфера на подкрепа – **консултативната подкрепа**. Това е обединяващо название за всички консултативни и рехабилитационни дейности, от които се нуждае човекът с увреждане, които допълват, но не могат да изчерпят съдържанието на социалната работа. Задачата на социалната работа е да направи нормалния живот в максимална степен достъпен за човека с увреждане, като в този процес консултациите и рехабилитацията имат подкрепяща, но не и водеща роля.

Специфика на социалната услуга

Услугата „**Дневна грижа**“ е една от най- динамично развиващите се социални услуги и се отнася към групата социални услуги в общността, включени в Правилника за прилагане на Закона за социално подпомагане.

Социалната услуга „**Дневна грижа за лица с множествени увреждания**“ има за цел да подкрепя индивидуалното развитие, поддържане на придобитите способности и самостоятелността на възрастни с различна степен на интелектуални затруднения. Услугата включва разнообразни развиващи трудови и рехабилитационни дейности, насочени към поддържането и разширяването на социалните умения за обучение, заетост и самостоятелен живот на клиентите.

Грижата се предоставя от мултидисциплинарен екип под формата на групова работа с потребителите, съобразена с възрастта, степента на автономност и възможностите за трудови дейности и заетост, както и под формата на индивидуална (рехабилитационна) работа с всеки клиент.

Приоритет в социалната работа с възрастни е организирането на смислена трудова дейност, която дава възможност за изява, развива силните страни на потребителя и разширява възможностите му за активен социален живот. Тази цел предполага свободен достъп до другите базисни услуги в общността- здравеопазване и образование, и в резултат на това координиране на дейността на Дневния център с дейността на другите услуги.

В тази връзка дневната грижа предоставя възможности за целодневна или полудневна форма на грижа ежедневно или в няколко дни в седмицата, в зависимост от потребностите и от участието им в други услуги за обучение и заетост.

Концептуалният модел на услугата „**Дневна грижа за лица с множествени увреждания**“ се основава на разбирането, че:

- Увреждането е в резултат на взаимодействието между хората с увреждания и пречките в нагласите и средата, които затрудняват тяхното пълноценно и ефективно участие в обществото равноправно с всички останали[Конвенция на ООН за правата на хората с увреждания, Преамбюл][2].
- Всички хора имат потенциал за развитие. Дневната грижа предлага условия за поддържане и използване на силните страни на всеки потребител, с което той допринася за собствената си реализация и за развитие на общността.
- Възрастните с увреждания трябва да имат възможности за активен социален и трудов живот, за участие в живота на местната общност и за достъп до всички публични услуги.

Цели на социалната услуга

Целта на социалната услуга „Дневна грижа за лица с множествени увреждания“ е възрастните да поддържат и разширяват уменията си за самостоятелен живот, да бъдат подпомогнати за участие в смислени дейности и труд и за участие в живота на общността.

Услугата включва комбинация от смислени групови и индивидуални занимания за развитие, трудови дейности и рехабилитация, които се предоставят от мултидисциплинарен екип на всеки потребител съобразно възрастта, индивидуалните му възможности и интереси. Подкрепящата среда е структурирана с баланс между дейностите за развитие, трудовите дейности, рехабилитационните дейности и дейностите за общуване и взаимодействие между всички участници в грижата (потребителите, техните близки и професионалистите). Така организирана, средата в центъра допринася за поддържането на емоционална стабилност, дълготрайни социални контакти и мотивация за развитие и труд.

Професионалната подкрепа е насочена към:

- Поддържане и разширяване на уменията за самостоятелен живот;
- Развитие на умения за извършване на трудова дейност;
- Включване в различни форми на адаптирана заетост;
- Поддържане и разширяване на социалните умения и контакти;
- Осигуряване на достъп до публични услуги.

Потребителите, включени в разнообразни дейности за развитие и труд, се справят с индивидуалните си задачи, като получават ежедневна подкрепа. Акцент на дневната грижа за възрастни е осигуряването на възможности за труд при адаптирани условия, тъй като потребителите на дневната грижа не биха могли да се реализират в не адаптирана трудова среда.

Целева група

Дневна грижа за лица с множествени увреждания е социална услуга, която предоставя ежедневна подкрепа на възрастни над 18 години с различна степен на интелектуални затруднения. Услугата включва и дейности в помощ на семействата на лицата с увреждания, които са ангажирани ежедневно с развитието и интеграцията им в общността.

Съгласно дефиницията на Световната здравна организация (СЗО), интелектуално затруднение е състояние на забавено или непълно развитие на интелекта, което се проявява в процеса на развитие с нарушени познавателни, речеви, двигателни и социални умения, които от своя страна влияят върху цялостното интелектуално развитие. Според СЗО интелектуалните способности и социалната адаптация на личността могат да се подобряват в хода на развитието и в резултат на обучение и рехабилитация.

Услугата **Дневна грижа за лица с множествени увреждания** се предоставя гъвкаво, така че да може да посреща различни съпътстващи увреждания или затруднения (физически, сензорни, поведенчески и др.), както и специфични обстоятелства в живота на потребителите.

Принципи и модели на социалната работа в дневната грижа

Въпреки многобройните документи и инициативи в подкрепа на хората с увреждания, възрастните с интелектуални затруднения все още се сблъскват с предразсъдъците на своите съграждани и с бариерите, които обществото поставя пред техните основни човешки права – правото на образование и правото на труд. Образованието и заетостта са пряко свързани в живота на всеки човек и в този смисъл отказът на достъп до обучение за хората с интелектуални затруднения ограничава възможностите им за трудова дейност, а с това води до нарастваща социална изолация и бедност.

В тази връзка **основен принцип** в социалната работа с хора с интелектуални затруднения е подкрепата за реален достъп до обучение за възрастни и до заетост. Принципът допринася пряко за това те да живеят и работят в общността. Услугата **дневна грижа за лица с множествени увреждания** интегрира този принцип, като осигурява адаптирана трудова среда или достъп до такава, в която възрастните с интелектуални затруднения развиват и поддържат

умения за трудова дейност и участват максимално продължително в различни форми на заетост. Разнообразните видове грижа в рамките на Дневния център са насочени към това потребителите с различна възраст и степен на интелектуално затруднение да постигат задачите на зрелостта – реализация, трудова дейност и общуване в отворена социална и трудова среда.

Грижата се предоставя и съобразно специфичните принципи на социалната работа с лица с интелектуални затруднения, според които:

- Всеки човек, независимо от степента на увреждане, разполага с личностен потенциал за развитие;
- Нормалната среда води до нормално поведение;
- Грижата е насочена към поддържане на личностно развитие и самостоятелност;
- Грижата се предоставя чрез индивидуален подход на рехабилитационна подкрепа и чрез развиващи дейности в група;
- Грижата включва емоционална подкрепа на потребителя и семейството му, приемане и принадлежност, подкрепа в рискови и кризисни ситуации и периоди;
- Грижата има за цел улесняване на достъпа до различни форми на трудова дейност и до други публични услуги в общността.

В ежедневната си работа с потребителите специалистите в дневната грижа прилагат тези принципи на социална работа, като:

- Проявяват уважение към личното пространство на потребителя и правото му на интимност;
- Проявяват уважение към приноса на потребителя във всяка дейност в Дневния център;
- Проявяват интерес към историята, настоящето и бъдещето на потребителя;
- Проявяват интерес към културната и социалната среда на потребителя;
- Правят непрекъснати опити да разберат поведението на потребителя;
- Поставят граници по отношение на собственото поведение към всеки потребител с цел ограничаване на рисковете от зависимост, които могат да застрашат възрастния.

Екипът специалисти в услугата прилага определен модел на социална работа, съобразен с индивидуалните потребности, степента на автономност и възможностите за самостоятелен живот на потребителите. Най-разпространени сред съвременните модели са: терапевтичен модел, индивидуално-ориентиран към решение модел, обучителен модел, био- психо- социален модел, модел на резиланс, системен модел и социален модел.

Организация на социалната услуга

Всяко лице навършило пълнолетие, има определени индивидуални задачи за реализация и трудова заетост, които определят структурата и обхвата на дневната грижа, която му е необходима. Процесът на активност и заетост на потребителя се случва в контекста на малка група и на организиран дневен режим. Чрез общуването и съвместните дейности в групата възрастният развива и поддържа своите трудови и социални умения.

Дневната грижа се организира съобразно следните изисквания:

- Грижата се планира в резултат на оценката на потребностите, осъществена от мултидисциплинарен екип от специалисти. В резултат на тази оценка се разработва индивидуален план за грижи за всеки потребител;
- Грижата се организира съобразно с възрастта и степента на автономност на потребителя в осъществяването на смислена трудова дейност, както и съобразено с индивидуалния план за грижа. В резултат тя има два основни фокуса :а) развитие и поддържане на уменията за труд на потребителя, и б)трудова заетост на потребителя;
- Грижата се организира в две групи дейности- индивидуални дейности(за рехабилитация и консултиране) и дейности в малки групи(за обучение и труд). Този подход осигурява баланс между индивидуалните задачи за развитие и за социално включване на отделния потребител и задачите на останалите потребители в групата;
- Грижата е ориентирана към постигане на оптималното за всеки потребител ниво на трудова заетост(активна заетост, подкрепена заетост, обучение в трудови умения) и се

предоставя по подобие на работния ритъм в стандартна работна среда, съобразен с възрастовите нужди на потребителите;

- Грижата има различни форми – целодневна, полудневна или периодична форма, така че да допълва интеграцията на потребностите в общността(съобразно техните възможности), а не да я изчерпва;
- Грижата се предоставя гъвкаво в рамките на балансирана ежедневна/седмична структура, така че да удовлетворява потребностите на ползвателите от развитие, труд, общуване и почивка;
- Материалната среда, в която се предоставя дневната грижа, отговоря на възрастта и степента на автономност на потребителите, както и на характера на груповите дейности за развитие, рехабилитация и труд.

Важни елементи на дневната грижа са организационната структура и ритъмът на ежедневните дейности. Предварително планираната и повтаряща се дневна грижа осигурява чувството на сигурност и принадлежност към групата. За целта се разработват седмична програма и дневна програма за всяка група възрастни. Програмата може да бъде променяна при необходимост. Промени се правят след консултация с близките, с членове на екипа и със самия потребител.

Ползване на социалната услуга

Групата е основната структурираща единица на дневната грижа. Потребителите са организирани в групи, като в различните видове дневна грижа броят на потребителите в група е различен. Всички дейности се осъществяват в групата, където се изпълняват групови и индивидуални задачи. Потребителят участва в тях съобразно индивидуалния си план за грижа. Освен груповите дейности потребителят може да ползва индивидуални консултации и дейности за рехабилитация, ако те са му необходими.

Груповите дейности имат развиващи задачи и ясна структура. Груповите дейности осигуряват не само целенасочени смислени занимания на потребителя, но и предоставят разнообразни възможности за експериментиране и преживяване на опита в общността. В тази връзка групата в дневния център е среда за индивидуално развитие в групов контекст, в която се прилагат индивидуални подходи към всеки от ползвателите. В групата се провеждат разнообразни дейности – занаятчийски, земеделски ,промишлени, както и домакински, творчески, спортни и обучителни дейности. Предоставя се и обучение за придобиване и на трудови умения.

Индивидуалните консултации и рехабилитация се провеждат от психолога, двигателния рехабилитатор, логопеда и имат за цел да окажат индивидуална подкрепа на лицето в допълнение на груповите занимания. Те се провеждат съобразно индивидуалния план за грижа.

Индивидуалните консултации и рехабилитация могат да бъдат:

- Психологически консултации;
- Логопедични консултации за справяне с езиковите затруднения на потребителя и улесняване на комуникацията посредством усвояване и ползване на различни знакови системи и комуникационни средства;
- Рехабилитационни дейности за преодоляване на физическите трудности и ограничения на потребителя;
- Обучителни консултации в помощ на обучението за трудови умения и професионална квалификация;
- Консултации за близките на потребителя и за други специалисти, работещи с него, за предоставяне на подкрепа в неговата домашна среда или в съответната работна среда.

Видът на използваната дневна грижа, продължителността на участие в заниманията, подходът на работа и ангажирането в групата зависят от развитието или промените, настъпващи с напредването на възрастта на индивидуалния потребител.

В хода на своето физическо и психическо развитие всеки възрастен с интелектуално затруднение се нуждае от професионална подкрепа с различна степен на интензивност и насока, съобразени със собствените му възможности за заетост и границите на самостоятелност

в нея. По- младият и с по- лека степен на увреждане индивид, ползващ социални услуги, получава грижи за развитие на трудовите му умения и за заетост с по-малко интензитет. Клиентът с по- висока степен на увреждане и в по- напреднала възраст получава грижа за поддържане на неговите самостоятелност и развитие с по-голяма степен на интензивност.

Подобна гъвкавост и специализиране на грижата се основава на разбирането, че капацитетът на всеки човек се променя в процеса на съзряване и че той може да ползва различен вид специфична грижа в зависимост от готовността му да участва в обучение и трудова дейност. Персоналът на услугата наблюдава и отчита промените в капацитета на всеки потребител и подкрепя неговите силни страни в хода на жизнения цикъл. В резултат потребителят може да „преминава“ през различни видове дневна грижа и да участва активно в дейности, които отговарят на възможностите му за труд и заетост и на степента на самостоятелност в тях.

Дневната грижа се предоставя съобразно с общи принципи на социалната работа, а именно:

- Занимания за развитие или трудови дейности в малка група;
- Стимулиране на самостоятелността;
- Подкрепа на индивидуалното развитие;
- Фокусиране върху индивидуалните интереси и възможности;
- Индивидуална професионална подкрепа за възрастния и семейството му;
- Улеснен достъп до услугата.

Грижата се предоставя и съобразно специфични принципи на социалната работа, в зависимост степента на участие на потребителите в трудова дейност и заетост, а именно:

- Структурирана и безопасна среда;
- Реална трудова обстановка и условия;
- Развитие и усъвършенстване на трудови умения;
- Учение чрез правене;
- Подкрепа на работното място;
- Ориентация към процеса, а не към резултата (продукта).

Профилът и числеността на персонала във всяка услуга се определят от степента на умствена изостаналост на потребителите и фокусирането върху развитие или заетост, като минималният стандарт за съотношение между персонал и потребител варира. Персоналът на Дневния център работи координирано в различните услуги, така че да осигурява тяхното ефективно предоставяне на съответния брой потребители посредством:

- Провеждане на индивидуални консултации/рехабилитация на потребителите;
- Провеждане на груповите дейности за развитие, обучение и заетост ;
- Провеждане на ежедневните дейности за общуване, хранене, хигиена и поддържане на средата.

Водеща роля в екипа има организаторът на дейността, който е подпомаган от социален работник. Специалистите за терапевтична подкрепа включват логопед, психолог, рехабилитатор и арт/музико терапевт. Съобразно потребностите от услуги за заетост специалистите за групова трудова дейност включват експерт по заетостта, трудов наблюдател, трудов посредник, специалисти в определена професионална област с квалификация в обучението на възрастни.

Материалната база е функционално организирана, а пространството е оформено по начин, който позволява провеждането на разнообразни дейности и осигурява уют и удобство.

Финансирането на услугата става на базата на финансов стандарт, изчислен за цял ден. Разходи за издръжка на услугата включват: персонал, материални активи, разходи за храна, консумативи и режийни разходи, административни и други разходи.

Водене на случай

Воденето на случай е базисно понятие в социалната работа, което включва два основни аспекта–съдържателен и процесен. Съдържателният аспект е свързан с оказване на подкрепа на потребителя, неговите близки и други подкрепящи специалисти с цел изграждане на работеща

мрежа, в която потребителят участва и поддържа уменията и активността си. В този смисъл воденето на случай е вид социална услуга. Тя може да включва психологическо изследване и оценка, обучение, план за терапия и др.

Процесният аспект на воденето на случай включва изграждането от страна на специалиста на подкрепящи взаимоотношения с потребителя, оценка на комплексни проблеми и подбора на различни подходи на интервенция за различните периоди на зрялост и съответно за значимите проблеми за решаване. Това е вид терапевтичен процес, който трябва умело да се планира и ръководи от водещия случай.

Воденето на случай се основава на знанието за социалната работа, компетентността за работа с целевата група и с човешките ценности. Съчетанието им гарантира предоставянето на специализирана и индивидуална услуга на всеки потребител. Водещият случай трябва да притежава знания за личностното развитие, спецификата на увреждане, както и умения за комуникация и наблюдение. Подобна основа дава възможност на специалиста да установява подкрепящи взаимоотношения и да предоставя професионална подкрепа.

Воденето на случай за възрастен, ползващ услугата *дневна грижа*, включва следните задачи, които специалистът трябва да изпълни:

- Запознаване с историята и настоящето на потребителя, както и със средата, в която живее;
- Участие в оценката на потребностите от социални услуги на потребителя;
- Подготовка на потребителя за ползване на услугата и за нейното прекратяване;
- Разработване и актуализация на индивидуалния план за грижа;
- Проследяване на развитието на потребителя в рамките на различните форми и видове дневна грижа;
- Фокусиране върху връзката с услугите за обучение в трудови умения и заетост;
- Обем на информация и координиране на дейностите, предоставяни в различни публични услуги в подкрепа на потребителя.

Функцията на водещ случай се поема от организатора на дейностите в конкретната група, който води случая на потребителите в своята група. Той е обучен за работа с възрастни с интелектуални затруднения, както и за работа по случай, така че да предоставя професионална и деликатна подкрепа на потребителя в процеса на неговото включване, адаптиране и развитие в средата на Дневния център. Водещият случай е подкрепящата фигура за конкретния потребител, която го изслушва, съветва, наблюдава, поощрява в ежедневието и координира усилията на целия екип и близките му във важни моменти в развитието и в хода на живота.

Инструмент за планиране и предоставяне на дневната грижа, както и за водене на случай за конкретния потребител, са индивидуалният профил и индивидуалният план за грижа. За срок от един месец се изготвя първоначален план за дневна грижа. След изтичането му се прави оценка на постигнатите резултати и потребности от промяна и се изготвя индивидуален план за дневна грижа.

Индивидуалният план се изготвя от екипа на услугата, както и с участието на специалисти от другите услуги, които ползва потребителят. Индивидуалният план съдържа целите и задачите за развитие в близкото и в по-далечното бъдеще на всеки потребител, както и дейностите, сроковете за тяхното постигане и ангажираните професионалисти.

Индивидуалният план съдържа обща и специфични цели, както и индивидуален профил на потребителя в следните категории:

- Общо състояние;
- Здравно състояние/ резултати от медицински изследвания;
- Общуване/ контакт;
- Поведение/настроение;
- Грижи/самостоятелност;
- Моторни функции/ придвижване/ реакции;
- Дейности;
- Лечение;
- Образование;
- Обобщение.

Индивидуалният план за грижи се оценява и преразглежда съгласно методическите указания. За всеки потребител, ползващ услугата дневна грижа се води досие. Досието представлява информация за развитие на потребителя, воденето на случай, важни моменти от работата със семейството, обратна връзка от потребителя и родителите/близките. Досиетата се съхраняват съгласно изискванията за съхранение на личните данни и достъп до тях подлежи на регламентиране в процедура. Съдържанието на досието се регламентира от актуалната нормативна база.

Ритуали и празници

Честването на празненства и създаването на специфични ритуали е от огромно значение за атмосферата в Дневната грижа. Там могат да се честват традиционните и личните празници. За организация на личните празненства персоналът осигурява подкрепа на потребителите в зависимост от възрастта и желанието им. Персоналът, потребителите и техните близки създават собствени ритуали за посрещане на отделните празници и ги създават с предварителна подготовка и последователност.

В услугата се създават ритуали и за отбелязване на важни моменти в хода на деня, в живота на потребителите или в годишния цикъл (например – поздравии за добро утро и довиждане, успешно завършена дейност, първи работен ден и др.).

От голямо значение е доброволното участие в създаването на подобни ритуали, тъй като наложени под натиск, те могат да се преживяват като задължение и да не постигнат целите си.

Превенция на насилие

Дневната грижа предоставя сигурни условия за съвместна дейност на възрастни на различна възраст, с различен пол и различна степен на автономност. Особено важно е да се гарантира сигурността им чрез превенция на каквото и да било насилие–между потребителите или от страна на персонала. Превенция на насилието се гарантира чрез:

- Подготовка на персонала, чрез разпознаване на сигналите за подобно поведение на насилие и мерки за неговото ограничаване;
- Създаване на вътрешни правила за поведение;
- Наблюдение и контрол над поведението на персонала и потребителите;
- Конкретни действия при сигнал и/ или инцидент.

Екипът на дневната грижа може да разработи и включва в работата си дейности с потребителите за справяне с рискови ситуации.

Медицинско обслужване

Медицинското обслужване се осигурява от здравната система чрез личните лекари и стоматолози, в звената за неотложна помощ и при необходимост – чрез болнично лечение. В дневната грижа се предоставя само терапия, свързана с хронични заболявания. При остри състояния потребителите не посещават дневната грижа. При полагане на грижи за лица с хронични заболявания и с определена специфика на симптоматиката персоналът преминава обучение за придобиване на умения за грижа за възрастни със съответните заболявания.

Дневната грижа разполага с лекарства от първа необходимост, които се предоставят след консултация с лекар и съгласно вътрешните правила за достъп и боравене с лекарства. Предписаните за лечение лекарства се съхраняват и предоставят според същите правила. Персоналът води медицинско досие на всеки потребител, в което се отбелязва терапията с лекарства, която се провежда в дневната грижа.

Доброволци

Доброволната работа е работа, извършвана в организиран контекст, която не е заплатена. Доброволческата работа може да бъде извършвана както в основния процес на социална работа със или за клиентите, така и извън тази дейност. Дейността не е принудителна. Това означава,

че доброволецът я извършва единствено по своя собствена воля. Тъй като доброволческата работа облагодетелства потребителя, ползите от доброволческия труд са големи. В същото време доброволната работа не означава липса на отговорности. Правата и задълженията на доброволците се регламентират в договор.

Доброволците подпомагат дейността на персонала на Дневния център. Те се включват в дейности, които допълват основната грижа, предоставяна на потребителите, например:

- Социални дейности за осъществяване на контакти(придружаване при разходка, придружаване до институции, организации, спортен клуб, кино, театър);
- Съдействие в административната работа;
- Среци в общността.

Степента на ангажираност и конкретните отговорности на доброволеца се договарят с ръководителя на екипа и се съобразяват с потребностите и желанията на потребителите на услугата. Работата с доброволци следва предварително изготвен план за регламентиране на доброволческата работа, който включва:

- Въвеждане в дейността на Дневния център;
- Супервизия;
- Подкрепа и консултиране на дейността;
- Предоставяне на навременна обратна връзка.

Доброволците внасят нови идеи, изпълняват задачи, които не попадат в обичайната платена работа.

Преустановяване на услугата

Дневната грижа предоставя различна по продължителност подкрепа в рамките на младежката и зрялата възраст за лица с интелектуални затруднения. Услугата се преустановява, когато клиентът е постигнал висока степен на самостоятелност и участва активно на пазара на труда. Преценката за преустановяването на услугата се изготвя на основата на индивидуалната оценка и индивидуалния план за грижа на потребителя. Дейностите по самото напускане се организират и проследяват от ключовия социален работник в услугата съвместно с водещия случая социален работник от ДСП.

Подготовката за активен живот в общността е съществена част от социалната услуга, която трябва да осигури плавен преход към самостоятелен живот и, при необходимост, лесен достъп до грижи. В този процес доставчикът на услугата координира дейността си с дейностите на другите публични услуги, включително услугите за заетост, така че лицето с увреждане да продължи активния си живот с подкрепата на мрежа от специалисти и близки.

Литература:

1. Lisabonska programata -Изпълнение на Лисабонската програма на Общността: социални услуги от общ интерес в Европейския съюз“, COM(2006)177 окончателен.
<https://www.euro.who.int/en/health-topics>
2. Световна здравна организация, Десета ревизия на Международната статистическа класификация на болестите и проблемите, свързани със здравето. Международна класификация на заболяването[ISD-10], Глава 5: Умствени и поведенчески разстройства. Умствено изоставане(F70)=
3. <https://www.mlsp.government.bg/zakonodatelstvo-4>, Закон за социалните услуги, Обн., ДВ, бр. 24 от 22.03.2019 г., в сила от 1.07.2020 г. - изм., бр. 101 от 27.12.2019 г.
4. <https://www.mlsp.government.bg/zakonodatelstvo-4>,Закон за социално подпомагане, Обн., ДВ, бр. 56 от 19.05.1998 г., изм., бр. 45 от 30.04.2002 г., изм. и доп., бр. 120 от 29.12.2002 г., в сила от 1.01.2003 г., бр. 18 от 28.02.2006 г., изм., бр. 30 от 11.04.2006 г., в сила от 12.07.2006 г., бр. 105 от 22.12.2006 г., в сила от 1.01.2007 г., изм. и доп., бр. 52 от 29.06.2007 г., изм., бр. 59 от 20.07.2007 г., в сила от 1.03.2008 г., бр. 58 от 27.06.2008 г., в сила от 1.07.2008 г., изм. и доп., бр. 14 от 20.02.2009 г., доп., бр. 41 от 2.06.2009 г., в сила от 1.07.2009 г., изм., бр. 74 от 15.09.2009 г., в сила от 15.09.2009 г., изм. и доп., бр. 15 от 23.02.2010 г., доп., бр. 9 от 28.01.2011 г., изм. и доп., бр. 51 от 5.07.2011 г., бр. 32 от

- 24.04.2012 г., в сила от 24.04.2012 г., изм., бр. 15 от 15.02.2013 г., в сила от 1.01.2014 г., бр. 66 от 26.07.2013 г., в сила от 26.07.2013 г., бр. 98 от 28.11.2014 г., в сила от 28.11.2014 г., изм. и доп., бр. 8 от 29.01.2016 г., изм., бр. 85 от 24.10.2017 г., бр. 7 от 19.01.2018 г., бр. 17 от 23.02.2018 г., доп., бр. 77 от 18.09.2018 г., в сила от 1.01.2019 г., изм. и доп., бр. 91 от 2.11.2018 г., в сила от 2.05.2019 г., доп., бр. 105 от 18.12.2018 г., в сила от 1.01.2019 г., изм. и доп., бр. 24 от 22.03.2019 г., в сила от 1.07.2020 г. (*), бр. 35 от 30.04.2019 г., в сила от 1.08.2019 г., изм., бр. 101 от 27.12.2019
5. <https://www.mlsp.government.bg/zakonodatelstvo-4>, Правилник за прилагане на Закона за социално подпомагане, Приет с ПМС № 243 от 5.11.1998 г., обн., ДВ, бр. 133 от 11.11.1998 г., в сила от 1.11.1998 г., изм., бр. 38 от 23.04.1999 г., изм. и доп., бр. 42 от 5.05.1999 г., в сила от 1.05.1999 г., доп., бр. 112 от 23.12.1999 г., в сила от 1.01.2000 г., изм., бр. 30 от 11.04.2000 г., в сила от 1.04.2000 г., бр. 48 от 13.06.2000 г., доп., бр. 98 от 1.12.2000 г., в сила от 1.11.2000 г., попр., бр. 100 от 8.12.2000 г., изм., бр. 19 от 2.03.2001 г., изм. и доп., бр. 97 от 13.11.2001 г., в сила от 1.11.2001 г., бр. 26 от 12.03.2002 г., в сила от 1.03.2002 г., доп., бр. 46 от 7.05.2002 г., изм., бр. 81 от 23.08.2002 г., изм. и доп., бр. 118 от 20.12.2002 г., в сила от 1.01.2003 г., бр. 40 от 29.04.2003 г., в сила от 1.05.2003 г., изм., бр. 115 от 30.12.2004 г., в сила от 1.01.2005 г., изм. и доп., бр. 31 от 8.04.2005 г., в сила от 8.04.2005 г., изм., бр. 103 от 23.12.2005 г., изм. и доп., бр. 54 от 4.07.2006 г., изм., бр. 93 от 17.11.2006 г., изм. и доп., бр. 101 от 4.12.2007 г., бр. 26 от 7.04.2009 г., бр. 27 от 9.04.2010 г., в сила от 9.04.2010 г., доп., бр. 41 от 1.06.2010 г., изм. и доп., бр. 43 от 8.06.2010 г., доп., бр. 45 от 15.06.2010 г., в сила от 15.06.2010 г., изм., бр. 50 от 2.07.2010 г., в сила от 2.07.2010 г., изм. и доп., бр. 63 от 16.08.2011 г., бр. 17 от 21.02.2013 г., в сила от началото на втория учебен срок на учебната 2012/2013 г., изм., бр. 73 от 20.08.2013 г., в сила от 1.01.2014 г., изм. и доп., бр. 55 от 4.07.2014 г., в сила от 4.07.2014 г., бр. 63 от 18.08.2015 г., в сила от 18.08.2015 г., бр. 89 от 11.11.2016 г., в сила от 11.11.2016 г., бр. 17 от 21.02.2017 г., бр. 89 от 7.11.2017 г., в сила от 1.01.2018 г., изм., бр. 27 от 2.04.2019 г., в сила от 1.04.2019 г., бр. 39 от 14.05.2019 г., в сила от 14.05.2019 г., изм. и доп., бр. 65 от 16.08.2019 г., в сила от 16.08.2019 г.
6. <https://asp.government.bg/bg/deynosti/sotsialni-uslugi/sotsialni-uslugi-za-palnoletni-litsa/sotsialni-uslugi-finansirani-ot-darzhavniya-byudzhnet>.
7. https://bapid.com/bapid/wp-content/uploads/2013/03/dinamichen.model_.za_.planirane.pdf, Динамичен модел за планиране на социалните услуги в общността за лица с интелектуални затруднения

*Златка Стоянова Грудева
Докторант
Педагогически факултет
Катедра „Социални дейности“
ПУ „Паисий Хилендарски“, гр. Пловдив
egida_pz@abv.bg*